

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ŠIAULIŲ TARDYMO IZOLIATORIŲ

2021-09-15 Nr. 4D-2021/1-820
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2021-06-15 gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą, kuriame skundžiamasi dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus (toliau tekste ir citatose vadinama – Šiaulių TI) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neužtikrinant tinkamo kameroų įrengimo ir neap rūpinant reikiamu inventoriu suimtųjų / nuteistųjų asmeniniams daiktams laikyti (toliau vadinama – Skundas).

2. Pareiškėjas Skunde, be kitų aplinkybių, nurodo:

2.1. kameroje Nr. 20 įrengta tik viena vieta atsistoti prie stalo, o kameroje laikomi 5 asmenys; norint sėdėti prie stalo tenka sėsti ant kito suimtojo lovos;

2.2. nėra uždarytų lentynų arba dėžių daiktams ir maistui laikyti, todėl viskas dulka ir pritraukia aplinkos kvapų;

2.3. tualetų patalpa neatitverta nuo viso kameros ploto, virš tualetų nėra ištraukiamosios ventiliacijos, todėl po visą kamerą sklinda nemalonūs kvapai;

2.4. durys į kamerą nesandarios ir pro jas patenka tabako kvapas, nes kitose kamerosose suimtieji rūko.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išnagrinėti jo Skundą.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Vadovaudamiesi Seimo kontrolieriaus 2021 m. liepos 14 d. įsakymu Nr.11P (e)-7, įgalioti Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigos (toliau vadinama ir – Įstaiga) darbuotojai 2021 m. liepos 19 d. atliko Skundo aplinkybių patikrinimą vietoje.

Patikrinimo metu buvo nustatyta:

4.1. kameroje Nr. 20 įrengtos šešios miegamosios vietos. Patikrinimo metu kartu su Pareiškėju, kuris yra suimtas, buvo penki asmenys; tarp lovų įrengtas vienas stalas ir viena sėdima vieta stalo gale;

4.2. suimtieji asmeninius daiktus laikė administracijos išduotose juodose plastikinėse dėžėse ir mėlynuose plastikiniuose maišuose;

4.3. kameroje yra viena lentyna, turinti 6 sekcijas, dvi rūbų kabyklos su 16 kabliukų;

4.4. sanitarinis mazgas sienelėmis atitvertas nuo kameros ploto, tačiau sienelė neįrengta iki

lubų, palikta atvira erdvė, sienelė taip pat šiek tiek pakelta nuo grindų;

4.5. ventiliacijos anga įrengta virš kameros durų;

4.6. kameros langai be stiklų;

4.7. kameros Nr. 20 plotas yra 18,69 kv. m;

4.8. Pareiškėjas kameroje laikomas su nerūkančiais suimtaisiais.

Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai

5. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. R (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“:

„18.1. Kaliniams skirtų patalpų, ypač miegamųjų, būklė turi užtikrinti pagarbą žmogaus orumui ir, kiek įmanoma privatumui, bei atitikti sveikatos ir higienos reikalavimus, turi būti skiriamas tinkamas dėmesys klimato sąlygoms, ypač gyvenamos patalpos plotui, kubinei oro talpai, apšvietimui, šildymui ir ventiliacijai.“

6. Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo:

3 straipsnis. Suėmimo vykdymo tvarkos ir asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygų užtikrinimas – „Tardymo izoliatoriaus administracija, užtikrindama suėmimo vykdymo tvarką ir tinkamas asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygas, vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo ir kitais įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, kitais nacionaliniais ir Europos Sąjungos teisės aktais“;

9 straipsnis. Suėmimo vykdymo režimas ir pagrindiniai jo reikalavimai – „1. Suėmimo vykdymo režimas – tai asmenų laikymo tardymo izoliatoriuose sąlygų ir elgesio taisyklių visuma. 2. Pagrindiniai suėmimo vykdymo režimo reikalavimai yra šie: 1) asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, apsauga ir izoliavimas; 2) nuolatinė asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, priežiūra; 3) asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, laikymas atskirai šio įstatymo 10 straipsnyje nustatyta tvarka. 3. Asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, izoliavimas užtikrinamas laikant juos rakinamose kameros. 4. Nuolatinę asmenų, laikomų tardymo izoliatoriuose, priežiūrą atlieka šių įstaigų pareigūnai. Šių asmenų priežiūrai gali būti naudojamos techninės priemonės, daroma asmenų krata, tikrinami turimi daiktai, gaunami pašto bei perduodami siuntiniai ir smulkieji paketai[...] Daiktai ir reikmenys, kurie nenumatyti tardymo izoliatoriuose laikomiems asmenims leidžiamų įsigyti ir turėti maisto produktų, būtiniausių reikmenų ir kitų daiktų sąrašė, paimami ir Tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklėse nustatyta tvarka saugomi ar sunaikinami“;

11 straipsnis. Suėmimo vykdymo režimo užtikrinimo priemonės – „1. Suėmimo vykdymo režimo užtikrinimo priemonės yra šios: 1) tardymo izoliatorių apsauga; 2) teisės ir suėmimo vykdymo režimo pažeidimų prevencija ir atskleidimas; [...] 3. Teisės ir suėmimo vykdymo režimo pažeidimų prevenciją vykdo ir šiuos pažeidimus atskleidžia tardymo izoliatoriuose šių įstaigų administracijos, bendradarbiaudamos su teisėsaugos institucijomis“;

44 straipsnis. Suimtujų materialinis buitinis aprūpinimas – „1. Suimtiesiems užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas. [...]“

7. Pataisos įstaigų ir tardymo izoliatorių vidaus tvarkos taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 1R-25, numatyta:

„5. Prieš atliekant Taisyklių 4.3 papunktyje nurodytus veiksmus, nuteistasis (suimtasis) supažindinamas su asmeninių daiktų, kurių leidžiama nuteistiesiems (suimtiesiems) turėti pataisos įstaigoje (tardymo izoliatoriuje), sąrašu ir reikalavimu dėl asmeninių daiktų bendro svorio, taip pat nuteistajam (suimtajam) pasiūloma turimus asmeninius daiktus, kurių neleidžiama turėti pataisos įstaigoje (tardymo izoliatoriuje) ar kurių svoris viršija nustatytą leistiną asmeninių daiktų svorį, ir maisto produktus, kurių galiojimo terminas pasibaigęs, atiduoti pataisos įstaigos (tardymo izoliatoriaus) administracijai saugoti, sunaikinti arba perduoti jo nurodytam asmeniui.“

8. Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriumi normose, patvirtintose Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-245, numatyta:

„[...]

Eil. Nr.	Baldų ar kito inventoriaus pavadinimas	Norma
9	Tardymo izoliatorių, kalėjimų ir areštinių kameros	
9.1	Sanitarinis mazgas: klozetas (gali būti ir tupiamas), praustuvė	1 komplektas
9.2	Metalinė lova	1 vnt. 1 asmeniui
9.3	Spintelė	1 vnt. ne daugiau kaip 2 asmenims
9.4	Stalas	1 vnt.
9.5	Suolas arba kėdė, arba taburetė	1 sėdima vieta 1 asmeniui
9.6	Maisto produktų spintelė arba lentyna	1 spintelė ne daugiau kaip 2 asmenims, lentynoje – viena sekcija 1 asmeniui
9.7	Viršutinių drabužių pakaba	Ne mažiau kaip 2 kabliukai 1 asmeniui
9.8	Šiukšlių dėžė	1 vnt.
9.9	Valymo inventorius (išduodamas): šepetys (šluota), kibiras, šiukšlių dėžė, šiukšlių semtuvas, valymo šluostės	1 komplektas
9.10	Veidrodis	1 vnt.
9.11	Elektrinis virdulys (Elektriniais virduliais aprūpinamos tik kalėjimų ir areštinių kameros)	1 vnt.

[...].“

9. Pataisos įstaigų (tardymo izoliatorių) įrengimo ir eksploatavimo taisyklėse, patvirtintose Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. V-389, numatyta:

„12. Kameros (kuriose laikomi nuteistieji priskiriami drausmės grupei, asmenys atliekantys nuobaudas kamerų tipo patalpose ir tardymo izoliatoriuose laikomi asmenys) įrengiamos pagal šiuos reikalavimus:

[...]

12.5. įrengiant naujas arba rekonstruojant ar kapitališkai remontuojant esamas kameras, jose turi būti įrengiamos ne mažesnės kaip 100 x 142 cm, arba ne mažiau, kaip 1,42 m² matmenų (ploto) sanitarinio mazgo kabinos. Sanitarinio mazgo kabinoje įrengiamas metalinis praustuvas ir unitazas arba nerūdijančio plieno klozetas. Sienos ir grindys dengiamos lengvai valoma, drėgmei ir dezinfekcijos medžiagoms atsparia danga. Nesant techninėms galimybėms esamose kamerose įrengti sanitarinio mazgo kabinos, sanitarinio mazgo vieta turi būti atitverta nuo likusio kameros ploto pertvara (iki kameros lubų) ir padengta lengvai valoma, drėgmei ir dezinfekcijos medžiagoms atsparia danga;

[...]

12.9. naujai įrengiamose arba rekonstruojamose kamerose turi būti įrengti langai, užtikrinantys natūralios dienos šviesos patekimą į patalpas. Jei nėra galimybės įrengti langų sienose,

denginyje įrengiami šviesos langai. Iš lauko pusės (arba iš vidaus) ant langų įrengiamos apsauginės grotos. Lauko apsauginės grotos gaminamos iš skersinių plieninių juostų, į jas įstatant ne plonesnius kaip 1,4 cm skersmens plieninius strypus. Įrengiant naujas arba rekonstruojant ar kapitališkai remontuojant esamas patalpas, įstatomi lygaus paviršiaus plieniniai strypai. Grotų akutė negali būti didesnė kaip 30 x 15 cm. Langų grotų tvirtinimo ankeriai į sieną įtvirtinami ne mažesniame kaip 20 cm gylyje. Iš lauko pusės ant langų gali būti įrengtas metalinis tinklas;

12.10. kameros turi būti šildomos ir vėdinamos. Kameros vėdinamos per varstomus langus, išskyrus kameras, kuriose veikia mechaninė patalpų vėdinimo ar kondicionavimo sistema. Jeigu, eksploatuojant esamus inžinerinius tinklus, neužtikrinami šių Taisyklių 4 punkte nurodytose higienos normose nustatyti reikalavimai patalpų oro temperatūrai, santykinė drėgmei ir oro judėjimo greičiui, kameros turi būti aprūpinamos elektriniais oro šildytuvais ir ventiliatoriais; [...].“

10. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2020 m. vasario 5 d. įsakyme Nr. V-31 „Dėl didžiausio laisvės atėmimo vietų įstaigose leidžiamu laikyti asmenų skaičiaus ir minimalaus ploto, tenkančio vienam asmeniui, nustatymo“ numatyta:

„2. Iki Laisvės atėmimo vietų modernizavimo programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 22 d. nutarimu Nr. 740 „Dėl Laisvės atėmimo vietų modernizavimo programos patvirtinimo“, numatytų projektų įgyvendinimo vienam asmeniui tenkantis minimalus plotas tardymo izoliatoriaus ir areštinės kameroje negali būti mažesnis kaip:

[...]

2.2. 3,6 kv. m – pataisos įstaigų kamerų tipo patalpose; [...].“

Skundo tyrimui reikšminga teismų praktika

11. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (LVAT) praktikos, nagrinėjant bylas dėl bausmių vykdymo ir kardomojo suėmimo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų viešojo administravimo srityje, apibendrinimas (pritarta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų 2014 m. balandžio 9 d. pasitarime):

„31. Pastebėtina, kad vertindamas pareiškėjui tenkanti asmeninės erdvės plotą, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas taip pat atsižvelgia į plotą, skirtą kameros baldams ir kitiems įrenginiams. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A261-1798/2013 teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad kameros plotas taip pat buvo užstatytas suimtųjų lovomis, jose įrengtas tualetas, kriauklė, pastatytas stalas, spintelės daiktams susidėti, darė išvadą, jog iš tiesų suimtiesiems tenkantis plotas buvo itin mažas, suimtieji beveik neturėjo laisvos vietos, kurioje jie galėtų judėti (2013 m. lapkričio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A261-1798/2013). Pastebėtina, kad ši pozicija atspindi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką panašaus pobūdžio bylose. Pavyzdžiui, *Pitalev byloje* nustatyta, kad kameros plotas buvo užstatytas nuteistųjų lovomis, jose įrengtas atskirtas tualetas, pastatytas stalas keturiems asmenims. Toks kameros sutvarkymas, Europos Žmogaus Teisių Teismo vertinimu, reiškė, kad nuteistieji beveik neturėjo laisvos vietos, kurioje jie galėtų judėti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. liepos 30 d. sprendimas byloje *Pitalev prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 34393/03). [...]

32. Aplinkybės, glaudžiai susijusios su byloje nustatytu minimalaus gyvenamojo ploto normos vienam asmeniui pažeidimu, paprastai vertinamos kaip minėto pažeidimo dalis. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A822-1053/2013 pareiškėjas teigė, kad gyvenant kameroje šešiams asmenims, tekdavo valgyti atšalusį maistą, nes prie stalo neužtekdavo vietos visiems esamiems asmenims. Įvertinusi šias aplinkybes, teisėjų kolegija darė išvadą, kad jos yra glaudžiai susijusios su byloje nustatytu minimalaus gyvenamojo ploto normos vienam asmeniui pažeidimu ir vertintinos kaip šio pažeidimo dalis (2013 m. gegužės 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A822-1053/2013).

[...]

41. Su reikalavimu laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims sudaryti saugią sveikatai gyvenamąją aplinką taip pat glaudžiai susijusi pareiga nerūkančius nuteistuosius atskirti nuo rūkančiųjų asmenų. Visų pirma ši pareiga siejama su Tabako kontrolės įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatomis, įtvirtinančiomis, kad Lietuvos Respublikoje rūkyti (vartoti tabako gaminius) draudžiama bendrose gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, kuriose nerūkantieji gali būti priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru. Šią bendro pobūdžio normą detalizuoja Higienos normos HN 76:2010 14 punktas, skelbiantis, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims draudžiama rūkyti laisvės atėmimo vietų gyvenamosiose, kitose bendro naudojimo patalpose, jeigu nerūkantieji būtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru.“

12. LVAT 2013 m. lapkričio 18 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A 261-1802/2013 nurodė:

„Priešingai, tam tikrais atvejais nuteistajam reikalinga papildoma apsauga dėl jo padėties pažeidžiamumo ir dėl to, kad valstybė dėl šio asmens prisiima atsakomybę. Šiame kontekste Konvencijos 3 straipsnis (niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas) nustato valstybės institucijoms pozityvią pareigą užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamam (žr. pvz., EŽTT [Europos Žmogaus Teisių Teismas] 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje *Kudla prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 30210/96; 2002 m. liepos 15 d. sprendimą byloje *Kalashnikov prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 47095/99; 2003 m. vasario 4 d. sprendimas byloje *Van der Ven prieš Nyderlandų Karalystę*, pareiškimo Nr. 50901/99; 2009 m. spalio 22 d. sprendimą byloje *Norbert Sikorski prieš Lenkiją*, pareiškimo Nr. 17599/05, 131 paragrafas). Taigi, iš valstybės yra reikalaujama, neatsižvelgiant į jos logistinius bei finansinius sunkumus, organizuoti kalinimo įstaigų sistemą tokiu būdu, kad būtų gerbiamas žmogaus orumas (žr., pvz., EŽTT 2008 m. kovo 27 d. sprendimą byloje *Choukhov prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 63955/00, 31 paragrafas; 2007 m. gegužės 10 d. sprendimą byloje *Benediktov prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 106/02, 37 paragrafas).“

Skundo tyrimo išvados

13. Pareiškėjas Skunde teigia, kad nėra galimybės visiems kameroje esantiems suimtiesiems atsisėsti prie stalo, nes yra tik viena kėdė, nėra uždarų spintelių arba lentynų, visas maistas apdulka ir pritraukia aplinkos kvapų, tualetu patalpa atitverta sienele, kuri nesiekia lubų, todėl po visą kamerą sklinda nemalonūs kvapai, iš koridoriaus į per kameros duris patenka tabako dūmų kvapas, nes kiti suimtieji rūko kameroje.

14. Pareiškėjo Skundo aplinkybių patikrinimo vietoje metu nustatyta, kad Šiaulių TI kameroje Nr. 20 buvo laikomi penki suimtieji, tarp lovų įrengtas vienas stalas ir viena sėdimoji vieta stalo gale; suimtieji turėjo plastikinių dėžių ir plastikinių maišų daiktams susidėti, dėžės be dangčių. Kameroje yra viena lentyna, turinti 6 sekcijas, ir dvi rūbų kabyklos su 16 kabliukų. Kameroje Nr. 20 sanitarinis mazgas sienelėmis atitvertas nuo kameros ploto, tačiau sienelė įrengta ne iki lubų, palikta atvira erdvė, sienelė taip pat šiek tiek pakelta nuo grindų. Kameroje ventiliacijos anga įrengta virš durų, patikrinimo metu kameros langai buvo be stiklų. Šiaulių TI administracija informavo, kad kameros Nr. 20 plotas yra 18,69 kv. metro.

15. Laisvės atėmimo vietų patalpų aprūpinimo baldais ir kitu inventoriumi normose bei Pataisos įstaigų (tardymo izoliatorių) įrengimo ir eksploatavimo taisyklėse numatyta, kad kameroje turi būti vienas stalas, kiekvienam kameroje esančiam asmeniui viena sėdimoji vieta (suolas arba kėdė, arba taburetė), maisto produktų spintelė arba lentyna (1 spintelė ne daugiau kaip 2 asmenims, lentynoje – viena sekcija 1 asmeniui), viršutinių drabužių pakaba (ne mažiau kaip 2 kabliukai 1 asmeniui). Įrengiant naujas arba rekonstruojant ar kapitališkai remontuojant esamas kameras, jose turi būti įrengiamos ne mažesnės kaip 100 x 142 cm arba ne mažiau kaip 1,42 m² matmenų (ploto) sanitarinio mazgo kabinos. Sanitarinio mazgo kabinoje įrengiamas metalinis praustuvas ir unitazas arba nerūdijančio plieno klozetas. Sienos ir grindys dengiamos lengvai valoma, drėgmei ir dezinfekcijos medžiagoms atsparia danga. Nesant techninių galimybių esamose kamerosse įrengti sanitarinio mazgo kabiną, sanitarinio mazgo vieta turi būti atitverta nuo likusio kameros ploto pertvara (iki kameros lubų) ir padengta lengvai valoma, drėgmei ir dezinfekcijos medžiagoms atsparia danga. Kameros vėdinamos per varstomus langus, išskyrus kameras, kuriose veikia mechaninė patalpų vėdinimo ar kondicionavimo sistema. Jeigu, eksploatuojant esamus inžinerinius tinklus, neužtikrinami šių Taisyklių 4 punkte nurodytose higienos normose nustatyti reikalavimai patalpų oro temperatūrai, santykinei drėgmei ir oro judėjimo greičiui, kameros turi būti aprūpinamos elektriniais oro šildytuvais ir ventiliatoriais.

Skundo tyrimo metu nustatyta, kad kameroje Nr. 20 įrengtos šešios miegamosios vietos, vienas stalas ir viena sėdimoji vieta, kameroje buvo viena sieninė lentyna, turinti 6 sekcijas, daugiau lentynų ar spintelių kameroje nebuvo, o asmeniniams daiktams susidėti duodamos atviros plastikinės dėžės ir plastikiniai maišai (krepšiai). Sanitarinio mazgo patalpa atitverta nuo likusio kameros ploto, tačiau pertvara nesiekia kameros lubų. Kameros langai buvo be stiklų, vienas iš suimtųjų kameroje turėjo asmeninį elektrinį ventiliatorių.

Įvertinus teisinį reglamentavimą ir nustatytas faktines aplinkybes, konstatuotina, kad kameroje Nr. 20 trūksta sėdimųjų vietų, daiktų laikymui skirta viena lentyna su šešiomis sekcijomis atitinka tik minimaliuosius kameros įrengimo reikalavimus. Kameros vėdinimas vykdomas per langus, kurių stiklai išimti, kas kelia pagrįstų abejonių dėl galimybės tinkamai išvėdinti kamerą ir langą atidaryti arba uždaryti atsižvelgiant į aplinkos veiksnius. Sanitarinis mazgas izoliuotas ne nuo viso kameros ploto, nors Pataisos įstaigų (tardymo izoliatorių) įrengimo ir eksploatavimo taisyklėse numatyta, kad sanitarinio mazgo vieta turi būti atitverta nuo likusio kameros ploto pertvara iki kameros lubų.

16. Atkreiptinas dėmesys, jog Europos kalėjimų taisyklėse numatyta, kad kaliniams skirtų patalpų, ypač miegamųjų, būklė turi užtikrinti pagarbą žmogaus orumui ir, kiek įmanoma, privatumui bei atitikti sveikatos ir higienos reikalavimus.

Suėmimo vykdymo įstatymo 44 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad suimtiesiems turi būti užtikrinamos gyvenamųjų patalpų ir buities sąlygos, atitinkančios Lietuvos Respublikos higienos normas.

LVAT savo jurisprudencijoje akcentuoja, jog asmenys turi būti kalinami tokiomis sąlygomis, kad nebūtų pažeidžiamos jų fundamentalios teisės, nustatytos Konstitucijoje bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje. Nagrinėdamas bylas dėl nuteistųjų kalinimo sąlygų šis teismas nuosekliai remiasi EŽTT praktika bei nurodo, jog valstybės institucijos turi pozityvią pareigą užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami kalinamam asmeniui.

17. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Šiaulių TI kameroje Nr. 20 nepakanka lentynų maisto produktams ar asmeniniams daiktams laikyti, maisto produktus suimtieji laiko sudėję ant grindų, trūksta kėdžių (taburečių), išimti langų stiklai, todėl neužtikrinama galimybė langus atidaryti arba uždaryti ir išvėdinti kameras atsižvelgiant į oro sąlygas, sanitarinio mazgo patalpa ne visiškai izoliuota nuo gyvenamojo ploto, nors turėtų būti atitverta sienelėmis iki lubų, todėl kameros įrengimas neatitinka minimalių aprūpinimo kietuoju inventoriu reikalavimų, neužtikrina suimtųjų žmogiško orumo ir apsunkina laikymo sąlygas labiau nei būtina.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kameros Nr. 20 plotas yra 18,69 kv. metro, kameroje įrengtos šešios miegamosios vietos, įrengtas sanitarinis mazgas, stalas, viena sėdimoji vieta. Pastebėtina, kad LVAT taip pat atsižvelgia į plotą, skirtą kameros baldams ir kitiems įrenginiams. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A261-1798/2013 teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad kameros plotas taip pat buvo užstatytas suimtųjų lovomis, joje įrengtas tualetas, kriauklė, pastatytas stalas, spintelės daiktams susidėti, darė išvadą, jog iš tiesų suimtiesiems tenkantis plotas buvo itin mažas, suimtieji beveik neturėjo laisvos vietos, kurioje jie galėtų judėti (2013 m. lapkričio 18 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A261-1798/2013). Pastebėtina, kad ši pozicija atspindi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką panašaus pobūdžio bylose. Pavyzdžiui, *Pitalev byloje* nustatyta, kad kameros plotas buvo užstatytas nuteistųjų lovomis, joje įrengtas atskirtas tualetas, pastatytas stalas keturiems asmenims. Toks kameros sutvarkymas, EŽTT vertinimu, reiškė, kad nuteistieji beveik neturėjo laisvos vietos, kurioje galėtų judėti.

18. Pareiškėjas Skunde rašė, kad pro duris į kameras patenka tabako dūmai, nes kitose kamerose laikomi asmenys rūko.

Skundo aplinkybių patikrinimo metu kameroje Nr. 20 tabako dūmų kvapo nesijautė, tačiau koridoriuose jautėsi intensyvus tabako dūmų kvapas.

Pažymėtina, kad, vadovaujantis higienos normos HN 134:2015 „Laisvės atėmimo vietų ir teritorinių policijos įstaigų areštinių sveikatos saugos reikalavimai“ 7 punktu, laisvės atėmimo vietose, policijos areštiniuose laikomų asmenų apgyvendinimas organizuojamas taip, kad nerūkantieji nebūtų priversti kvėpuoti tabako dūmais užterštu oru.

19. Įvertinus visas išdėstytas aplinkybes, konstatuotina, kad Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija neužtikrina minimalių suimtųjų gyvenamųjų patalpų ir buitinių sąlygų, atitinkančių Lietuvos Respublikos higienos normas, todėl Pareiškėjo Skundas dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepakankamai užtikrinant tinkamą kamerų įrengimą, pripažintinas pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

20. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundą dėl Šiaulių tardymo izoliatoriaus pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nepakankamai užtikrinant tinkamas kamerų įrengimo ir laikymo sąlygas, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

21. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriui rekomenduoja imtis priemonių, kad suimtųjų laikymo ir gyvenimo sąlygos Šiaulių tardymo izoliatoriuje atitiktų visus teisės aktų reikalavimus ir nepažeistų jų žmogiškojo orumo, t. y. kamerose būtų įrengtas reikiamas sėdimųjų vietų prie stalų skaičius, būtų užtikrinta galimybė kameras vėdinti per varstomus langus, sanitarinių mazgų patalpos būtų atitvertos sienelėmis iki lubų.

22. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Šiaulių tardymo izoliatoriaus direktoriui rekomenduoja imtis priemonių, kad nerūkantys suimtieji ir nuteistieji nebūtų priversti kvėpuoti koridoriuose tvyrančiais tabako dūmais.

23. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas